

Латыш.
Д 1203

LU LITERATŪRAS, FOLKLORAS UN MĀKSLAS INSTITŪTS

LUDMILA SPROĢE, VERA VĀVERE

**Latviešu modernisma
aizsākumi
un krievu literatūras
“sudraba laikmets”**

 ZINĀTNE

21. 2011

23. 2011
(2P)

Saturs

Priekšvārds	7
“Sudraba laikmets” un latviešu 20. gadsimta sākuma modernisti	9
Latviešu un krievu rakstnieku modernistu sakari 20. gadsimta pirmajos divdesmit gados	21
Latviešu rakstnieki Krievijas simbolistu izdevumos	43
Aleksejs Remizovs (1877–1957)	50
Valerijs Brjusovs (1873–1924)	72
Fjodors Sologubs (1863–1927)	107
Konstantīns Baļmonts (1867–1942)	123
Citējumu virknes latviešu modernistu darbos	132
Puškins un Ļermontovs – simbolistu “mūžīgie pavadoņi”	145
Maskava un Pēterburga latviešu simbolistu darbos 20. gadsimta sākumā ..	173
Par kādu Rūdolfa Egles nerealizētu literatūrzinātnisku ieceri	189
“Sudraba laikmeta” dzeja latviešu dzejnieku atdzejojumos	198
Vladimirs Solovjovs	200
Dmitrijs Merežkovskis	202
Zinaīda Hiņiusa	205
Fjodors Sologubs	209
Konstantīns Baļmonts	216
Valerijs Brjusovs	239
Vjačeslavs Ivanovs	270
Andrejs Belijs	273
Personu rādītājs	276
The Beginning of Latvian Modernism and the “Silver Age” of Russian Literature. <i>Summary</i>	283
Начало латышского модернизма и русская литература “Серебряного века”. <i>Резюме</i>	285

Aleksejs Remizovs

(1877–1957)

Latviešu rakstnieku sadarbības izveidē ar krievu simbolistiem viena no nozīmīgākajām lomām ir rakstniekam Aleksejam Remizovam. Viņš bija tas, kurš ievada V. Eglīti un K. Jēkabsonu Pēterburgas simbolistu aprindās, kurš dzīvi un patiesi interesējās par Latviju, latviešu kultūru, folkloru. Šo interešu atspulgi ir atrodami arī viņa darbos.

Aleksejs Remizovs ir viens no īpatnējākajiem un vēl maz pētītajiem krievu "sudraba laikmeta" pārstāvjiem. A. Remizova daiļradē reliģiskā ievirze savijas ar fantastiku, sapņiem, pat murgiem. Lielu uzmanību viņš veltīja folkloras – īpaši mitoloģijas studijām, izmantojot no tām rasto izteiksmi un tēlus. Īpatnēja ir A. Remizova valoda, kurā bagātīgi izmantoti gan folkloras, gan senkrievu valodas slāņi, rosinoši ir viņa meklējumi sintakses un leksikas jomā.

A. Remizovs, turpinot krievu literatūrā N. Ļeskova un F. Dostojevska tradīcijas, pats ir ietekmējis tā saukto ornamentālo prozu (J. Zamjatsins, L. Leonovs, B. Piļņaks u. c.). Kopā ar V. Rozanovu un F. Sologubu A. Remizovs ir piedalījies jaunu stilistisku tendenču veidošanā 20. gs. prozā.

Ilgstošā A. Remizova literārā darbība sadalās divos periodos. Pirmais (1896–1921) norisinājās Krievijā, kad rakstnieks bija iesaistīts visās mākslas novācījās no dekadences un simbolisma līdz primitīvismam un avangardam, bet otrs – emigrācijā. 1921. gadā A. Remizovs atstāja Krieviju, uzturējās Igaunijā, Vācijā un mira Parīzē 1957. gadā. Tas ir periods, kad dzimtenē "aizmirstie" Remizova literārie un grafiskie darbi gūst augstu novērtējumu Vācijas 20. gadu kultūras aprindās,¹ bet vēlāk arī Francijā, kur kopš 30. gadiem Parīzes lielie žurnāli sāka publicēt viņa darbu tulkojumus, rakstus par viņu kā krievu mākslinieku un viņa zīmējumu reprodukcijas.² Lai arī Remizovs neidentificēja sevi ar kādu konkrētu literāru virzienu, viņš stāvēja ļoti tuvu simbolismam un īpaši jūtīgi reaģēja uz modernisma kultivēšanu citās

kultūrās.³ Šajā sakarā zīmīgs ir fakts, ka vienas no pirmajām Remizova uzmanību piesaistīja latviešu rakstnieku V. Eglīša un K. Jēkabsona (vēlāk arī V. Damberga) personības. Šī interese skaidrojama ar tolaik vēl nepazīstamā, jaunā krievu rakstnieka satikšanos un iepazīšanos ar minētajiem rakstniekiem, kuri sāka tulkot viņa darbus latviski. Zinādam par Remizova aizraušanos ar vietējo kultūru, folkloru un mitoloģiju, Viktors Eglītis iepazīstināja viņu ar baltiešu tautas daiļradi. Tuvināja un sadraudzēja arī zināma līdzība literāro gaitu sākumā. (Remizovs, tāpat kā Viktors Eglītis, guva iespēju publicēties žurnālā “Вестн”, pateicoties V. Brjusovam.) Ja V. Eglītis, K. Jēkabsons, V. Dambergs V. Brjusovu uztvēra kā metru, kura popularitāte žilbināja un iedvesa trīsas, tad A. Remizovs – nesensais politielodzītāis, izsūtītais, kurš, pārvarot lielas grūtības, saņēma atļauju dzīvot galvaspilsētā, izsauca līdzjūtību, bija daudz tuvāks ar savu neaizsargātību, grūto literārā melnstrādnieka, maizes pelnītāja likteni.

Vēl vairāk pie Remizova saistīja viņa īpatnējā pieeja literatūrai: nostiprinot savu patstāvību tradicionālos žanros, viņš satuvināja literatūru un folkloru; teksta stilistiku viņš modernizēja, aktualizējot senslāvu un dialektu leksiku. Viņa agrīno darbu “vienkāršība” un apzinātais primitīvisms izraisīja reālistiskās literatūras adeptu neizpratni un protestu, kuri uztvēra to kā cīņu ar nereālistiskās mākslas novatoriskām tendencēm. Un – visbeidzot – Remizova personības kultivētā “unikalitāte”, “krieviskums”, “atšķirība” kā rakstnieka sadzīviskās uzvedības īpašs stils un papildinājums viņa mākslinieciskajiem sižetiem. Šīs iezīmes īpaši pasvītrotas latviešu memuāristikā.

Zīmīgi, ka Remizova fenomena pēdas latviešu rakstnieku radošajos likteņos atrodamas pat tad, kad dekadences periods jau ir tālu aiz muguras. Remizovs turpina savu daudzplāksņaino un daudzžanrīgo “klātbūtni” viņu darbos: vēstulēs, atmiņās, mākslinieciskajā prozā, kur krievu rakstnieks kļūst par kolorītu personību.

Sākums tam visam meklējams 1899.–1901. gadā Penzā, kur Viktors Eglītis mācījās mākslas skolā, bet A. Remizovs dzīvoja izsūtījumā. Autobiogrāfijā “Rakstnieks par sevi” V. Eglītis atcerējās, ka tieši Penzā, nākot saskarē ar tur dzīvojošiem un nometinātiem krievu inteligentiem, viņam atklājās tālaika mākslas un zinātnes pasaule: “*Manās acīs tika izcīnīta Merežkovska cīņa ar reālismu, Djagileva un Benuā ar pervediņņikiem, Strūves – Berdjajeva ar Mihailovski. Bez tam Penzā es pirmo reizi sastapos ar dzīviem cilvēkiem, kuri, būdami no kulturālām ģimenēm, sekoja visām Vakar-Eiropējiskām parādībām – franču simbolistiem un vācu individuālistiem. Vienkārt, es ņēmu dalību kādā revolucionāru marksistu pulciņā [...], otrkārt, tādu vērtību pārvērtētāju un estētu sabiedrībā, kāds bija Meierholds un Aleksejs Remizovs, kas dzīvoja*

*Penzā inženieru Tarhovu ģimenē kā izsūtīts. Ar viņu es lasīju Nīči un Edgaru Po, no sociologiem Gumploviču, Zimmeli u. c.*⁴ Acīmredzot te lielā mērā meklējami V. Eglīša darbības pirmā posma estētisko uzskatu pamati. Jādomā, ka tieši šie spilgtie iespaidi bija impulss V. Eglīša orientācijai uz modernistisko mākslu, viņa dekadentiskajiem centieniem, ievirzot šajā ceļā arī savus piekritējus un domubiedrus. Viņš pats autobiogrāfijā atzīmēja, ka satiksmē ar Remizovu "mācījos pārvarēt sevī zemnieciskā tautskolotāja morāli, dziļāk saprast dzīvi un mākslu un vispāri kultūru"⁵.

Draudzība, kas aizsākās Penzā, neklātienē turpinājās ilgus gadus. Par to liecina arī V. Eglīša vēstulu melnraksti Latvijas Valsts vēstures arhīvā. Diemžēl nosūtītās V. Eglīša vēstules glabājas Remizova fondā Krievu kultūras centrā Amherstā (ASV) – un pie tām līdz šim nav izdevies piekļūt. A. Remizova vēstulu liktenis pagaidām ir nezināms.

Vēstulu melnrakstos, kas rakstīti no 1903. līdz 1923. gadam, V. Eglītis pārrunā ļoti plašu tālaika mākslas un filozofijas jautājumu loku, kas turpina jau Penzā iesāktās diskusijas. Vēstulēs tiek piesaukti Kanta, Avenariusa, Nīces, Bēklina, Māterlinka, Šestova, Merežkovska, Gorkija, Tetmajera, Ibsena un daudzu citu slavenību vārdi. Lūk, viens raksturīgs V. Eglīša 1903. gadā rakstītas vēstules fragments: "Man šķiet, ka no Kanta jānogriežas nevis pie Platona, bet pie Avenariusa. Ka apriori Kants subjekta un objekta Ding an sich ir pareizi apvienojis, bet nav izanalizējis. Hēgela dialektiskais likums, kas ir iemiesots Avenariusa R. B. C., ir atdzimis "dzīvespriekā" un dzīves līdzsvarā. [...]"

Nīce "pusnakts dziesmu" tiešām nosauc par "medu" viņu "neizprotosiem rūcejiem", bet viņš nezina, ka "gudrība" ir tā pati "dzīve" – dzīvju pieredze. Ir dzīve arī "dzīvju pieredzē". Bet Nīces "Cēzars Bordžia" vai Bēklina Centaurs paliks dzīvot tikai mākslas atspoguļojumā. Mēs neesam lēni un troksnaini degošais zaļais koks, mēs esam akmeņogļu gabals, kurš dzirksti un aizdegas kā pats Nīce, kā Meterlinks. Ne akls bruņakmens, bet atspoguļojošs dimants."⁶

Ši un arī citas vēstules liecina, ka Eglītis šai periodā uztver Remizovu kā tuvāko domubiedru. No vēstulēm izriet, ka Remizovs V. Eglītim sūtīja savus darbus (iespējams, arī Eglītis Remizovam) publicēšanai: "Paldies Jums par vēstuli un dzejoļiem. Ļoti pateicos. Tulkojumu publicēs tikai maija numurā. "Bebka", šķiet, ir salikts. Apjautāšos." (Acīmredzot runa ir par "Šūpla dziesmas" un "Bebkas" publikāciju "Mājas Viesa Mēnešrakstā" 1903. gadā.) Atsūtītos darbus Eglītis ne vien tulkoja, bet arī analizēja. Tā par stāstu "Etapā" viņš raksta: "'Etapā' Jūs stāstāt dzīvi, interesanti, vietām pat pa jaunam un asi. Bet šie Jūs vairāk esat Balmons (miglaini, stiepti), vairāk Bugajevs [A. Belijs. – V. V.] (dīdīgs, uzmanīgs) [...], vairāk Hamsuns bovis, bet ne Jovis,

izspūris, pat Gorkijs (iemīlējies rakstniecībā [..] tendenciozs un sentimentāls), pat Tetmajers (zinātniski pliekans un nevajadzīgs), nevis pats par sevi.

“Bebka” tūkstoš reižu labāks: bezdibenīgi mierīgs, situācijas – kristāli, peizāžas – kā zvaigznītes un – galvenais – tērauda dvēsele asinīs, runā klusu, ar smaidu.”

“Mūzika” – bez skeleta, bez ietvara, izplūst. Tāpat “Rudens”...⁷ (“Etapā” latviski nav publicēts. “Mūziku” tulkoja A. Melnalksnis.)

Sajos draudzīgi prasīgajos vērtējumos uzmanību saista visai negatīvie krievu simbolistu Baļmonta un Belija raksturojumi. V. Eglītis, kurš tajā pašā 1903. gadā un vēlāk diezgan daudz tulkoja Baļmonta dzeju, tomēr kopīgajā krievu simbolistu vērtējumā vienmēr orientējās uz divām galvenajām personībām – A. Remizovu un V. Brjusovu, pārējos “sudraba laikmeta” dzejniekus uztverot kā fonu. A. Remizova talantu V. Eglītis vienmēr vērtēja ļoti augsti. Kadā no vēstuļu uzmetumiem viņš rakstīja: “... Jūs esat dziļš un ass. Jūs esat vienīgais cienīgais Čehova mantinieks.”⁸

A. Remizova spilgtā personība arvien saistīja V. Eglīti, un viņš izmantoja visas iespējas, lai turpinātu tikties ar šo mākslinieku.

1905. gada 24. martā no Kijevas V. Eglītis raksta savai sievai Marijai Stalbovai: “Dzīvokli saņēmu pretim Remizova bijušajam dzīvoklim – sētā, koka mājā. Bet visas manas cerības ir vējā. Bezakovas ielā Nr. 20 Remizova vairs nav. Izbraucis uz Pēterburgu jau 22. janvārī. Redzēju viņa dzīvoklīti: 4 mazītiņas istabiņas ar virtuvi par 38 rubļiem, trokšņainā iecirknī, stacijas un Ebreju tirgus tuvumā, 4. stāvā. [..] Tādējādi es palieku pie sasistas siles. Lieta par vidusskolas skolotāja eksāmenu gandrīz bezcerīga.”⁹ Acīmredzot V. Eglītis, domādams, ka A. Remizovs vēl ir Kijevā, cerēja uz viņa protekciju.

Līdzīgā situācijā, kad V. Eglītis 1907. gadā vēlējās iestāties Pēterburgas Universitātē, Remizovs “aizrakstīja savā brīnišķīgajā XVIII gs. rokrakstā lūgumrakstu”¹⁰. Nākamā satikšanās ar Remizovu notika 1906. gadā Pēterburgā. Šo saviņņojošo tikšanos V. Eglītis apraksta vēstulē sievai 1906. gada 17. februārī.¹¹ Remizovs sirsnīgi sagaidīja latviešu rakstnieku, jau, atverot durvis, smaidīja, “bet ne vairs kā vampīrs, bet gandrīz naivi”. “Viktor Ivanovič, kas ar jums noticis! Bet es jūs iztēlojos pavisam baltu [blondu. – V. V].” – “Bet jūs, Aleksej Mihailovič, neesat izmainījies!” – “Es esmu stiprs kā celms. Lūdzu! Vai nevēlaties glāzīti Indijas [vīna] uz satikšanos?” – “Ar prieku.” Iedzērām. “Bet, lūk, atļaujiet jums stādīt priekšā publicistu Angarski.¹² Ielūkojieties “Золотое руно”¹³, un tad parunāsimies.” Izrunājāties no sirds (затаенно), cieši ieskatoties, smaidot un priecājoties. Vārdu daudz nepateicām. “Bet jūs, Viktor Ivanovič, manā liktenī nospēlējāt lielu lomu. Es taču pēc jūsu

receptes iesāku dzīvot. Atteicos no aizkulisēm, esmu kļuvis atklāts un ārēji mierīgs.” – “Jūs esat pārāk augstsirdīgs, Aleksej Mihailovič!” – “Nē, es nopietni. Ir brīži, un sīki vārdi apgāz pat izveicīgu akrobātu.” – “Jūs esat ļoti laipns. Esat kļuvis labāks, bet bijāt skaistāks.” – “O, neatgādiniet Penzu – es it kā kādos murgos dzīvoju. Izlikos.”

Šīs sarunas zemtekstu palīdz izgaismot V. Eglīša vēstuļu melnraksti, kur viņš mudināja draugu atteikties no dzīves mokošas preparēšanas, saņemt sevi rokās. Kādu vēstuli viņš iesāk ar teikumu latviešu valodā: “Jūs mīlat sutināties sausu laimē,” – un turpina krievu valodā: “Pat dzīvi Jūs ‘graužat’, pat tad, kad ‘nesaprotat’. Par Jums Rozanovs teiktu – fiziologs. [...] Dzirnakmeņi, kuros Jūs maļat gaudus, ir pārāk smagi, lai arī brīnum skaisti.”

Remizova dzīves uztveri viņš salīdzina ar Gēti, ar Niči, ar Ibsenu un piemetina: “Jūs tomēr citādāks – ļoti vienkāršs un smalks.”¹⁴

Šī tikšanās un visi tālākie notikumi attēloti arī V. Eglīša autobiogrāfijā un romānā “Nenovēršamie likteņi”, kur viena no galvenajām aprakstītajām personām ir A. Remizovs un viņa kundze Serafima Pavlovna Dovgello.

1907. gada vasarā (jūnija beigās – 25. jūlijs) Remizovi pēc V. Eglīša ielūguma viesojās Cēsaines “Āriņās” pie V. Eglīša sievasmāšas, bet paši Eglīši apmetās blakus – Cēsaines “Grašu Sakumā”.

V. Eglīša autobiogrāfijā aprakstīti 1907. gada vasaras notikumi, Remizovu dzīve šai skaistajā apkaimē, kopīgie izbraukumi ar Āriņa zirgiem gan pie pazīstamiem, gan zivju zvejā, gan uz Piebalgu, arī sadzīve, kur netrūka dziedāšanas un klavieru spēles.

“Mans galvenais nolūks, uzaicinot no Pēterpils Remizovus, bija ne tikai revanšēties par no viņa man parādīto laipnību Penzā un [...] Pēterpilī, bet arī vēlēšanās līdz galam izjust lielpilsētnieciskās kultūras intīmo stilu, kas tiešām man arī izdevās, jo atklātais, impulsīvi mīļais Remizovs no manis itin nekā neslēpa, atbildēdams uz visiem izjautājumiem par manu Pēterpils pazīstamo sadzīves ierāžām.”¹⁵

Par Remizovu viesošanos Cēsainē vistiesākās liecības atrodamas V. Damberga grāmatā “Sarakstīšanās ar Edvartu Virzu un Viktoru Eglīti”, kur šis fakts atspoguļots kā ļoti nozīmīgs V. Eglīša dzīvē; materiāli apkopoti atsevišķā nodaļā (“Krievu rakstnieka A. M. Remizova viesošanās”).¹⁶

Būdams 1914. gadā Pēterburgā, V. Eglītis vēlreiz mēģināja satikties ar A. Remizovu. Bet tas viņam neizdevās. Par to liecina zīmīte, kas rakstīta uz mēbeletās viesnīcas “Luvra” veidlapas: “Dārgais Aleksej Mihailovič! Šodien no rīta atbraucu, bet rīt vakarā vai svētdien no rīta aizbraucu. Ļoti žēl, ka nesatiku un neredzēju Jūs. Sveicieni Serafimai

Pavlovnai. Kalpotāji nezina, kad Jūs būsiet mājās. Jūsu Viktors Eglītis. Pulksten 4."

Nākamā V. Eglīša vēstule, kas nosūtīta no mājām 1914. gada 14. aprīlī, papildina steigā rakstīto Petrogradas zīmīti.

Rīgā, Stabu 40, dz. 11

Dārgais Aleksej Mihailovič!

Jūsu vēstuli saņēmu, bet jau par vēlu. 8 vakarā aizgāja vilciens uz Rīgu. Bet es steigšos, jo esmu latīņu valodas skolotājs. Gribēju Jūs brīdināt pa telefonu, bet neatradu Jūsu adresi. Drīz iznāks mana "Latviešu literatūras īsā vēsture" ar tulkojumiem un gīmetnēm, tad es atkal Jums atgādināšu par sevi.¹⁷ Bet latviešu grāmatas taču nav nozīmes Jums sūtīt. Sveiciens Serafimai Pavlovnai. Marija Andrejevna gatavojas konservatorijai, viņa kādreiz Jūs apmeklēs, kad atbrauks uz Petrogradu. Vēl Jums sūta sveicienus "Putniņš" un mani dēli – Anšlavs un Vidvuds.

Jūsu Viktors Eglītis

Atšifrējot vēstulē pieminētās personas (Marija Andrejevna ir V. Eglīša sieva M. Stalbova), uzmanību piesaista "Putniņš". Kas konkrēti slēpjas aiz šī vārda, pagaidām nav izdevies noskaidrot, bet iespējams, ka tas ir mājiens uz nesen sarakstīto tāda paša nosaukuma A. Remizova stāstu, kurā plaši izmantoti Latvijas iespaidi.

Interesi izraisa vēl divas līdz šim apzinātas vēstules. Viena – nedatēta, rakstīta agrāk par divām iepriekšējām, un to var komentēt, izmantojot V. Eglīša tālaika saraksti ar citiem korespondentiem, otra, kas rakstīta 1923. gada 15. septembrī uz Tallinu, kur tolaik uzturējās krievu rakstnieks.

Stabu 40, 11, Rīgā

Dārgais Aleksej Mihailovič!

Griežos pie Jums pēc padoma. Gaidāmajā Masļeņicā¹⁸ esmu nodomājis nolasīt Petrogradā lekciju par latviešu literatūru ar dzejas paraugiem no tautasdziesmām un klasiskiem avotiem. Domāju, ka lekcija neilgs vairāk par 2½ vai 3 stundām. Bet vai būs publika? Vai krievu literātiem un lasītājiem ir kaut kāda interese par latviešiem, izņemot teritoriālo? Es, protams, varu rēķināties ar Petrogradas latviešiem (tur to ir 10–15 tūkstoši), bet mans galvenais nodoms ir ievest krievus mūsu dvēseles un mākslas svētnīcā, izdarīt it kā pilnīgi jaunas un īpatnējas kultūras atklājumu.

Tagad avizes ir pārpludinātas ar latviešu denunciacijām par vāciešiem, tāpat kā revolūcijas laikos valstiskās iestādes bija pārpludinātas ar

vācu denunciacijām par latviešiem. Bet tas taču tikai kompromitē mūs. Bet pa to starpu jau sen pie mums notiek spēcīgs patstāvīgs iekšējs darbs, kuram neviens Petrogradā netic. V. Rozanovs "Новое время" rakstīja par mums kā par kādiem kurliem, kuriem ir lieliski laupītāji, riebīgi ienaidnieki, bet nekad nebūs un nevar būt Šilleri. Manus iebildumus "Новое время" tad neiespieda un pat neatsaucās uz manu vēstuli. Mēs uzaicinājām V. J. Bijušovu¹⁹ pie mums mājās, un viņš ļoti mums noticēja. Lūk, gribētos, lai Petrogradā mums pievērstu uzmanību. Vai ir kāda cerība, Aleksej Mihailovič? Es grieztos vēl pie kāda – pie Vjač. Ivanoviča²⁰ vai Jevgenija Vasiļjeviča²¹, taču nezinu viņu adreses, bet, kad biju Petrogradā, doma par lekciju vēl nebija nobriedusi.

Petrogradā man paliek latvieši, kuri parūpētos nosūtīt dažus vārdus lielajām avīzēm, atrastu zāli (bet kuru Jūs ieteiksiet? Un kādas ir cenas?) un izgatavotu afišas. Varbūt rūpes uzņemtos turienes Latviešu biedrība.

Tā kā laika ir palicis tikai divas nedēļas, tad ļoti lūdzu, ja tas Jūs neapgrūtinā, vēl man atbildēt. Skūpstu roku Serafimai Pavlovnai.

Viss Jūsu V. Eglītis

(V. Eglīša vēstules A. Remizovam glabājas Krievijas Zinātņu akadēmijas Krievu literatūras institūta (Puškina nams) Rokrakstu nodaļā.)²²

Doma par krievu sabiedrības iepazīstināšanu ar latviešu literatūru ilgstoši bija viena no galvenajām V. Eglīša radošajās iecerēs. Šo domu viņš centās īstenot ar visiem viņa rīcībā esošajiem līdzekļiem un guva arī zināmus panākumus. Viena no formām, ko viņš šajā nolūkā centās izmantot, bija lekcijas. 1915. gadā bēgļu gaitās nonācis Maskavā, viņš raksta Virzam: "Es lūkošu sarīkot lekcijas par latviešu literatūru."²³

Vēstule, kas rakstīta 1923. gadā,²⁴ liecina, ka arī tad, kad abiem jau ir pāri četrdesmit gadiem, saglabājas agrāko gadu siltums. V. Eglītis raksta: "Dzirdu no avīzēm, ka Jūs ar Serafimu Pavlovnu esat Rēvelē, ka Jūsu materiālās grūtības ir izmantojusi kāda izdevniecība, lai Jūs apzāgtu utt. Un arvien spītīgāk atmiņās uzaust Jūsu mīļais, godīgais un tik dziļais, oriģinālais poētiskais tēls. Turklāt es esmu tik daudz Jums parrādā, sākot no mūsu Penzas tikšanās līdz pat Cesvaines domstarpībām, un tomēr mana mīlestība uz Jums ir nemainīga. [...] Atceros, kā Jūs visas manas vēstules glabājat atsevišķā burtņīcā, lai varētu sekot manām izmaiņām un nobriedumam." Tālāk V. Eglītis stāsta par sevi un piedāvā Remizoviem, ja vien viņi netaisās braukt tālāk uz Eiropu, pārcelties uz Rīgu un apmesties uz dzīvi Eglīšu plašajā dzīvoklī ("tas Jums neko nemaksās, jo šinīs istabās pie mums, vienaiņa, neviens nedzīvo"). Domājot

par Remizova literārajām izredzēm Rīgā, V. Eglītis paredz viņa pasaku tulkošanas un izdošanas iespējas. Ir saglabājušās netiešas liecības, ka arī turpmākajos gados abi rakstnieki draudzīgi interesējušies viens par otru. Viena no tām ir V. Eglīša sarakste ar Liliju Busi, kas 20. gados dzīvoja Berlīnē (kur tajā laikā uzturējās arī Remizovi) un zināmā mērā bija starpniece abiem rakstniekiem. 1924. gada 15. februārī, kad Remizovs pārcēlās uz Parīzi, viņa pārsūta uz turieni Eglīša vēstuli un uzdod Eglītim jauno adresi. V. Eglītis atbild: *Ar Alekseju Mihailoviču sarakstījāties. Loti pateicos Jums par vēstules pārsūtīšanu.*²⁵ Par to, ka arī turpmāk Eglītis sekoja Remizova gaitām, liecina L. Buses vēstule 1924. gada aprīlī, kur viņa apjautājas Eglītim: *“Ko tagad dara Aļeksejs Mihailovičs Remizovs, un kādi viņa plāni? Joprojām sēž Parīzē! Kurp viņi dosies tālāk? Uz Ameriku vai atpakaļ uz Krieviju?”*²⁶

1937. gadā V. Eglīša dienasgrāmatā ir pieraksts, kur viņš ar Rīgā dzīvojošo pazīstamo krievu gleznotāju Vinogradovu²⁷ atceras kopējas pazinas: Djagiļevu²⁸, Vrubeli²⁹, kādreizējo V. Eglīša simpātiju no Teniševas darbnīcas laikiem (1902), Zinaīdu Lanserē Serebrjakovu³⁰, tiek pieminēts arī Remizovs. *“Remizovs vēl arvien dzīvs – bijis jāuzstājas kādā krievu vakarā, bet esot saslimis, palicis mājās.”*³¹

Ar A. Remizovu bija pazīstami arī Kārlis Jēkabsons, Antons Austrīņš un V. Dambergs. A. Austrīņš iepazinās ar krievu rakstnieku, kad tas 1907. gadā viesojās Cēsvainē un bija izbraucis uz Piebalgu.

Par V. Damberga tuvo pazīšanos ar Remizovu liecina vēstule, ko viņš rakstīja Eglītim 1907. gada 19. jūlijā uz Cēsvaini: *“... Vai dzīvo Remizovi? Kā pavadiet laiku? Vai Aļeksejs Mihailovičs saņēma manu vēstuli ar ziņojumu, ka uzdevums izpildīts? Sveicinājums viņam no Zemgaļa...”*³² Un tūlīt, saņēmis Eglīša vēstuli, piebilst: *“Aļeksejam Mihailovičam nerakstīju garāku vēstuli, vienkārt, tamdēļ, ka rakstīju viņu pasta kantorī un, otrkārt, domāju, ka būšu par apgrūtinājumu. Domāju tagad aizrakstīt.”*³³

K. Jēkabsons apmeklēja A. Remizovu 1906. gadā, domājams, ar J. fon Gintera starpniecību.

Ar A. Remizova starpniecību K. Jēkabsons iepazinās ar citiem Pēterburgas simbolistiem. Viņš, tāpat kā V. Eglītis pirms tam, apmeklēja slavenos V. Ivanova rīkotos saietus “Torni”. “Atziņās” viņš atcerējās, ka iepazinies “ar Pēterpils krievu dekadentu kluba dzejniekiem Aleksandru Bloku, Andreju Beliju, Vjačeslavu Ivanovu, Alekseju Remizovu u. c. Pāris reizes bija izdevība satīkties arī ar nelaiķi Hanibal-Zinovjevu (Vjačeslava Ivanova laulāto draudzeni). Toreizējie krievu dekadenti bij noteiktu jaunu filozofisku atziņu un izsmalcināta stila meklētāji. Vārda skaistums un viņa radīšanas mokas bij šo izsmalcināto estētu galvenais centiens. [...] Toreiz šī savādā Ziemeļu Palmīras dvēsmā

reibināja mani kā rožains mākonis, un pagāja vairāki gadi, pirms es no viņas galīgi atrasisjos.³⁴

K. Jēkabsona īpatnējā personība saistīja arī krievu rakstnieku uzmanību.

V. Dambergs, rakstot par K. Jēkabsonu, atzīmē: “Kad 1906. gada pavasarī tas aizbrauc uz Pēterpili un tur satiekas ar krievu rakstniekiem, dzejniekiem un gleznotājiem dekadentiem, pēdējie izbrīnās par viņa lielo dabas spēka spraugumu, iracionālo fantāziju un lielo originalitāti, tā ka kāds no viņiem izsakās, ka daudz un dažādus cilvēkus esot redzējis, bet tik oriģinālu gan ne.”³⁵

Arī Remizovu pārsteidza K. Jēkabsons – “Mežainis” (Леший), kā viņš to devēja, viņš Remizovam nodziedājis latviešu šūpuļdziesmu, kas izmantota folkloras stilizāciju grāmatas “Saules gaita” (Посо-лонь) nobeigumā. Lūk, kā to atcerējies Remizovs: “Tas bija latviešu dzejnieks, kurš kautrējās sava vārda: Rīgā, tajā pašā mājā, dzīvoja kurpnieks Kārlis Roberts Jākobsons, un viņus vienmēr jauca; mēģinājis mainīt dzīvokli, bet, kā par nelaimi, katrā mājā atklājās savs Jākobsons, un sākās jukas kā iepriekš. [...] Vēl apmēram nedēļu no vietas Mežainis nosēdēja mūsu ēdamistabā: es biju viņa vienīgais klausītājs. Latviski es ne vārda, bet katru reizi, kad viņš skandē savu Aijā, žūžū, es kopā ar viņu nonāku mežā un ar katru viņa vārsmu arvien dziļāk – viņš lasīja ne ar rīkli, bet aukslējām. Īpaši noslēpumains vakaros – es neuzdedzu gaismu, logā sitas lietūs, Pēterburgas rudens – pinkains – zobains, gaisma no piemiegtām acīm. Un sāk –

Aijā, žūžū ...

Un es dzīvoju ar lāčiem – ar lāčiem spēlējos un saostījos, arī ar briežiem – ar briežiem samērojos skrējienā, ar ragiem, ar asti. Un mani neviens neaiztiek. Es esmu savējais – zvērs..

kas briedēnam, kas lācēnam
mežā šūpuli kāris...

Nevienam negribu nosaukt Mežaini: Mežainis nāca pie manis – pēc manis. Es tolaik rakstīju savu “Saules gaitu”.³⁶

Latviešu šūpuļdziesmas motīvs vēlreiz atkārtosies “Pēterburgas gravā”, bet šoreiz tas “noskanēs” V. Komisarževskas teātra darbnīcā:

“...lasīja dzejnieki: no Maskavas atbraukušais Brjusovs un Pēterburgas pilāri – Bloks, Kuzmins, Sologubs, Vjačeslavs Ivanovs. Kad Vjač. Ivanovs nodungoja savus pareizticīgos kantus, bet uz galdiņiem ieskaidējās skūvi, es bez uzaicinājuma, es, nedzejnieks, visiem negaidot, bet visvairāk pats sev negaidot, [...] iesāku:

Aijā, žūžū lāča bērni, aijā, žūžū.

Un tāpēc, ka “šūpuļdziesmas melodiju es atcerējos no sava sapņa”³⁷, es nedziedāju, bet tikai ieskandināju ritmu, bet vārdi bija no zvēriem,

cik tālu tas ir no Pēterburgas! Pēkšņi iestājās tāds klusums – tā notiek, kad šķiet, viss ir sagāzies, un ir dzirdama tikai viena balsis – sava.”³⁸

K. Jēkabsona un A. Remizova sakari turpinājās arī vēlāk. V. Eglītis romānā “Nenoveršamie likteņi” krāšņi tēlo abu satikšanos Cesvainē 1907. gadā, lai arī var būt, ka šajos aprakstos ir arī mākslinieciskās fantāzijas deva. Bet turpinājās sarakste. Tāpat kā ar V. Eglīti, līdz šim ir izdevies atrast tikai dažas Jēkabsona vēstules.

1908. gadā K. Jēkabsons raksta A. Remizovam sakarā ar toreiz iecerēto apgādi “Знание” izdodamo latviešu literatūras krājumu. Tā iniciatori bija Kārlis Jēkabsons un Jānis Akuraters, kuri 1904. gadā ar šo priekšlikumu ieinteresēja toreiz Rīgā iebraukušo M. Gorkiju. K. Krūza atceras, ka 1904. gada 30. oktobrī viņš satīcis abus dzejniekus, kuri pēc satikšanās ar krievu rakstnieku bijuši pacilātā garastāvoklī. K. Jēkabsons pēc šīs tikšanās esot daudz rakstījis Gorkijam,³⁹ algojis tulkotājus, braucis uz Pēterburgu, lai sazinātos ar “Знание” redaktoriem, bet viss beidzies bez rezultāta.⁴⁰ K. Jēkabsons pēc palīdzības griežas pie Remizova. 1908. gada 28. aprīlī viņš raksta: “.. “Знание” pat neatbild uz manām vēstulēm. Viņuprāt, mūsu krājums nav ne piecu kapeiku vērts. Vienu reizi es uzrakstīju viņiem, lai nodod “Шиповникam” [izdevniecībai. – V. V.] uz Jūsu vai Kogana kunga vārda, bet, tā kā Jums nav zināma mana adrese, tad, protams, es neko vairāk nezinu. Esiet tik laipni, sastopot Kogana kungu (“Шиповника” pārstāvi), palīdziet manā vārdā, vai tur ir mans krājums.

“Посолонь”, куди Jūs ман аpsolījāt, es vēl neesmu saņēmis. Esiet tik labs un izsūtiet man uz norādīto adresi. No manis merci.

Pats esmu uzrakstījis dažas balādes, no tām viena – “Margers” šinīs dienās iznāks atsevišķā grāmatā. Nosūtīšu Jums. Bez tam tulkoju Vitmenu. Prozu šogad rakstījis neesmu pavisam. Man tagad ir visas “Latvju Dainas”, un nākamā reizē aizsūtīšu dažas vārsmas. Pārtulkoju vienu A. Belija dzejoli Hansim Ginteram un Bloka “Обреченный”. Jā, Borisam Nikolajevičam⁴¹, Tatjanai Nikolajeвнеi⁴², Serafimai Pavlovnai⁴³ un Vjačeslavam Ivanovičam⁴⁴ mani sirsnīgie sveicieni.”⁴⁵ Nav zināms, vai Remizovs atbildeja Jēkabsonam. Uz vēstules ir atzīme, ka tā saņemta tikai pēc gada, 1909. gada maijā no izdevniecības “Шиповник”.

Otra zināmā K. Jēkabsona vēstule A. Remizovam, kas datēta ar 1915. gada 7. decembri, ir nedaudz atšķirīga pēc sava rakstura. Vispirms te parādās Remizova daiļrades recepcija. Pēc Jēkabsona vēstules var spriest par etnokultūras rakursa robežām, kurās, viņuprāt, iekļaujas krievu rakstnieks. Otrkārt, vēstule liecina par tās autora sakariem ar Pēterburgas literāro vidi un mēģinājumiem publicēties Sanktpēterburgā. Un, visbeidzot, šīs vēstules galvenā vērtība ir detaļās, kuras papildina gan krievu, gan latviešu rakstnieka biogrāfiju. Zīmīgs ir

fakts, ka Jēkabsons pēc palīdzības savas lugas "Pilsētiece"⁴⁶ krieviskās versijas rediģēšanā vērsās tieši pie Remizova, nevis pie kāda cita. Iespējams, ka Jēkabsons bija informēts par Remizova tulkojumiem no poļu, vācu un dāņu valodas, lai arī tie nebija publicēti un, iespējams, bija pieejami kādā šaurā rakstnieku lokā. Tas arī liecina par Jēkabsona un Remizova sakaru ciešumu. Vēstules uzrakstīšanas laikā K. Jēkabsons uzturas Petrogradā, par ko liecina vārds "Šeit" adresē uz aplokšnes. Savu adresi Jēkabsons uzrāda šādi: Petrograda, B. O. (Васильевский остров), 13. līnija 22, dz. 8.

K. Jēkabsons raksta:

"Aleksėj Mihailovič, Jūsu darbi atstāj dziļu iespaidu ar neatkārtojamo izteiksmes veidu, jūtu dziļumu, stila smalkumu un apstrādi. Turklāt Jums ir fabula. Viss tas padara Jūsu daiļradi par vērtīgu ieguldījumu krievu rakstniecībā. Es brīnos, kāpēc Jūs nododat savus sacerējumus kādā žurnāla pielikumam atsevišķos sējumos. Patlaban Jūs esat viens no pašiem cienījamākiem un tajā pašā laikā novērtētajiem rakstniekiem, kurš tuvu stāv pie krievu tautas dzīlēm. Jūsu valoda ir dziļi krieviska, tīra, mierīga un episka, vienmēr ar nepieciešamo akcentu, bet Jūsu mūsdienu cilvēka psiholoģiskā izpratne nopietni un dziļi iegulstas Jūsu stāstos, garstāstos un romānā "Dikis".

Ir tulkota no latviešu valodas arī mana luga "Горожанка" [...] 3 cēlienos, un es gribu, lai Jūs uzņemtos izlabot šī darbiņa krievu valodu un vispār to tiktāl krieviskot, lai tas varētu labi patikt krievu publikai. Lai, no vienas puses, būtu latviska sadzīve, bet, no otras, – krieviska apstrāde. Ja ir iespējams, ieeišu pie Jums ceturtdien vai piezvanīšu pa telefonu. Par visu pārējo vēlāk. Pagaidām uz redzēšanos.

Kārlis Jēkabsons, latviešu dzejnieks.⁴⁷

A. Remizova un latviešu rakstnieku iepazīšanās un draudzīgā sakarsme 20. gs. sākumā radīja visai ilgstošu un būtisku atbalsi gan krievu, gan latviešu rakstnieku literārajā darbībā. V. Egliša romānā "Nenoveršamie likteņi" (1926) un A. Austrīņa "Garajā jūdžē" A. Remizovs ienāk kā literārs tēls, bet krievu rakstnieka darbos iezīmējas skaidri saskatāms Latvijas sižets.

Tas saistās ar ceļojuma žanru rakstnieka daiļradē, kas pirmsoktobra periodā galvenokārt pārstāvēts vēstulēs un dažos stāstos.

Šī sižeta ierosmi sniedza jau pieminētais A. Remizova brauciens uz Latviju 1907. gadā. Interesanti sastatīt Latvijas iespaidus A. Remizova darbos ar viņa attieksmi pret citām "nekrievu" zemēm. Ir zināmas daudzas viņa negatīvas atsauksmes par "svešām" zemēm, kas viņam kā Rietumu civilizācijas noliedzējam ir ļoti raksturīgas.⁴⁸ Tomēr viņa attieksme pret Baltiju un Latviju ir labvēlīgāka.

Latvijas un Igaunijas kolorīts ienācis dažos Remizova sižetos galvenokārt kā legendārie un vēsturiskie tēli. A. Remizova Igaunijas iespaidi radušies rakstnieka dzīves pirmajā emigrācijas periodā, kad viņš, būdams 1921. gadā Narvas karantinā, pārtulko krieviski Igaunijas nacionālo himnu, bet nedaudz vēlāk publicējas Tallinas krievu izdevumos. Igaunņu avīzes un žurnāli informēja par viņa autorvakaru Igaunijas Nacionālā muzeja zālē. Tad arī bija publicēta virkne Remizova darbu igauņu valodā.

Sakari ar Latviju rakstniekam ir dziļāki un ilgstošāki: būdams pazīstams ar latviešu literātiem, viņš ar interesi un izpratni uztvēra Latvijas dzīvi un dabu, tās cilvēkus. Šajā kontekstā stāsts "Putniņš", kas sarakstīts 1913. gadā un publicēts žurnālā "Русская мысль", ir ļoti nozīmīgs: tajā pirmoreiz parādās latviešu tēma.

Tādējādi stāsta teksts un ārpusteksta realitāte iegūst īpašu nozīmību ne vien sarakstes brīdī, bet arī vēlāk, kad V. Eglītis romānā "Nenovēršamie likteņi" tēlo savu adresātu gan elitārā Sanktpēterburgas literārā salonā, gan kādā Maskavas modernistu žurnāla redakcijā, gan Vidzemes dzimnāvā, gan modernā Jūrmalas kūrortā.

Raksturīgā "pilsētas" un "lauku" opozīcija (kas nozīmīgi izpaužas V. Eglīša romāna jēdzieniskā kontekstā) ievada arī Remizova stāstu "Putniņš": "*Ziemu Petrogradā pavadīt nekas, bet, līdzko pavasaris klāt, tūdaļ jau arī: kurpu gan varētu aizbraukt? [...] Te es atcerējos, ka man draugs ziemā rakstīja un viņināja mani aizbraukt kaut kur, kaut kādā vaļībā, bet, galvenais, varot braukt, kad iepatik, un darīt visu, kas iepatik: ir medībās iet, ir vizināties ar laivu, ir jāšus, ir jūra turpat blakus esot – laba peldēšanās – atcerējos es to, uzneklēju vēstuli, pārlasīju un nolēmu braukt.*"

V. Eglīša romānā sarakstes motīvs starp "Nenovēršamo likteņu" tēliem ir visai nozīmīgs gan notikumu attīstības ziņā, gan modālā aspektā: tas ir īpaša veida "autobiogrāfiskums" romāna tekstā. V. Eglīša romānā attēlotā Bubukas (tā prototips bija A. Remizovs) raksturīgās īpašības akcentētas gan romānā, gan stāstā "Putniņš". Medības, zveja, vizināšanās ar laivu, motīvi, kas stāstā iezīmējas kā autora "es" raksturojums, kā viņa adaptācija dabas pasaulē, vēlāk sarakstītā Eglīša romānā izmantoti, lai pasvītrotu "mītu radītāja" Bubukas "neparastību". Salīdzinājumam: "*..es neesmu nekāds ūdens mīļotājs, peldēt gan protu un, ja vajadzīgs, zem ūdens palīst varu, bērniībā iemācījos, bet uz ūdens sajūtos tomēr tā ne visai: pamatu nekāda nav zem kājām, viss tā vien līgojas, pavisam neērti.*" ("Putniņš".) Un – Bubuka nepeldas. "*Peldētājam nozūd zeme zem kājām. Un, tā kā viņa griežas zibenātrumā, tad nez kur vēl nosēdīsies.*" ("Nenovēršamie likteņi".)

“Arī jāsanā nekāds meistars neesmu [...]. Arī medību mīlotājs es neesmu, varbūt, ja tikai pa jokam saku – mīlotājs!” (“Putniņš”).

“Mednieks es sliktis,” Bubuka pretojās. [...] “Bet zivju zveja pa sausu krastu ar svešām rokām, tā man patīk.” (“Nenovēršamie likteņi”).

Situāciju līdzība stāstā un romānā ar to nebeidzas. Tomēr Remizova sižets ir interesants ne tikai sakarā ar Eglīša receptiju, bet arī kā viens no autora nedaudzajiem ceļojuma tekstiem, kur fiksētas viņa dziļi pozitīvās emocijas par latviešu dzirnavnieka dzīvesveidu. Lauku ainavas emocionālā aina liek aizmirst visas ceļa grūtības: “Līdz Rīgai labi aizbraucu, pat nemanīju, bet tad pārsēdos, sāku rāpties pa šaursliežu sliedēm, aizrāpos arī, un jau uz zirdziņa mani veda nezin kur, sākumā caur laukiem, tad pret kalnu un tad atkal pret kalnu ... muti iepletis, skatos apkārt: cik jauks ir vakars laukā.” (“Putniņš”).

Stāsts pamatos koncentrēts ap Pēterburgas ciemiņa sadzīviskiem vērojumiem dzirnavās: “Mājas aplūkojot, diena aizgāja [...]. Izrādījās, ka melderim visa kā diezgan. [...] Kad bijām aplūkojuši dzirnavas un visādas piebūves, mēs devāmies gar krastu uz kūtīm, un pirmās mums pretim izlēca cūkas – tik milzīgas, ka bail [...]. Arī labas govīs bija melderam – gabalu četrdesmit [...], šepat arī aitas kādu duci saskaitīju, balto un melno. Pēc kūts ieskatījāmies stallī, pastāvējām pie šķūņa ar mašīnām – pie kuļamām, plaujamām, sējamām, dažādus zobus aplūkojām – zāģus, nažus, viss bija tāds jauns un laistījās, kā spodrināts; rijā iegājām [...], izdzērām miežu kvasu, atvēsinājāmies un gar mājām, caur dārzu iegājām klētī. Klētī glabājās sviests un – ak, kādi šķiņķi! Šķiņķi karājās, bet plauktos bija salikta maize, un šepat stāvēja trīs dēļu zārki: no zārkiem pēc āboliem oda, jo ābolus salika zārkos, lai bērni tos zagt neparon; pie zārkiem pret sienmali bija pieslieti trīs balti krusti.”

Stāsta sižeta epizodes ir fokusētas divās pasaulēs. Pirmā – pieaugušo pasaule, kurai pieder arī pats autors, lai arī tikai vērotāja pozīcijā, jo viņam šī pasaule ir svešvalodīga (“Saimnieks, melderis, vācu valodā ne visai stipris, vairāk ar rokām izlīdzējās, kuras tam ne tikai paskaidroja viņa runu, bet drīzāk bija visa viņa runa. Arī es rīkojos vairāk ar rokām”), ar nokārtotu sadzīvi un stipru saimniecību, atšķirībā no Pēterburgas ciemiņa (“Melders lūkojās uz mani tik uzvaroši, ka man ar savu neko vai saliekties gribējās: viss tas viņa, visu to viņš pats iegādājies, pats uztaisījis, ar šīm sava paša rokām purvu izsusinājis, diķi izracis, palaidis vajā dzirnavas, lopus iegādājies...”).

Stāstā viņš ir vientuļš ceļnieks, kurš cenšas izprast dzirnavu sadzīves savdabību un ar interesi vēro viesmīlīgās zemnieku ģimenes paražas: “Vakarā atkal parādījās melderis, bet šoreiz ar melderieni un paplāti – uz paplātes gulēja plāceņi un maizītes dažādas. Mēs palocijām viens otram ar galvu, paklanījāmies un no vienas glāzītes nodzērām [...] tikai

viena glāzīte bija, vairāk nava pieņemts." Pieaugušo pasaule ir cieta, to determinē sociālie kārtu apstākļi: "*..i zemes nebija daudz, i mežu vēl mazāk; bet baronam bija daudz, un, kad braucām garām pilij, mēdērs lūkojās visai drūmi un nelabvēlīgi. – Barons nekā neļauj, ne kroga turēt, ne fabriku celt, bet pats visu slikti dara!*"

Stāstā ir fiksētas 1905. gada nežēlīgās pēdas: "*Ceļā gadījās nodedzinātas mājas, ēku vietā gulēja akmeņu kaudzes: tas bija otrais gads pēc mūsu brīvā gada, un nelaimes nebija mazums.*

"Cilvēkus šāva," pātagu cēla mēdēris, "divdesmit šāva.""

Otra pasaule – tā ir dabiska, bezkonfliktu bērnu pasaule, ar kuru stāstnieks pilnīgi saplūst: tā ir saprotama pasaule, lai arī atdalīta ar valodas nesaprašanu, labestīga, radoši bagāta, neskatoties uz apkārtējās pieaugušo pasaules nežēlību un raupjumu. Šī pasaule dāvina rakstniekam brīnišķīgo putniņu, kas viņu modina rītos.

Bērnu tēma – ļoti nozīmīga Remizova daiļradē – stāstā saistās ar trim personām: "*Trīs bērni bija mēdēram: vecākais Andriņš, tā viņu sauca, mazliet mazāko par Mildu sauca, un gluži maziņais, kurš pastāvīgi pie mātes ķērās, bija vienkārši Jānis.*

"Vecākais būs saimnieks, jaunākais mācītājs, bet šī – Milda.""

Meitene kļūst par centrālo bērna tēlu, viņas vārda maģija un muzikalitāte kļūst par to radošo sākotni, kas pārvērtīs šo pasauli, ļaus tai atvērties, padarīs par savējo. "*Un kāda brīnumaina, gudra lūkojās šī Milda, tāda stipra meitene ar auzu krāsas matu pīnēm [..]. Milda nekā nesaprata no tā, ko es viņai runāju, un es nevienu paša vārda netiku no viņas dzirdējis. Milda tikai skatījās, smējās un kļiedza. Bet es ātri sapratu viņas acis un viņas smieklus, un viņas kļiedzienus, un es padevīgi pieliecos no krasta pēc pukēm un pie zemes pēc pukēm uz ceļa [..]. Tā es dzīvoju un pieradu pie mēdēra, pieradu pie bitēm, pieradu pie Mildas, pieradu pie sava putniņa: putniņš mani uzmodinās, mēdērs paēdinās, Milda ceļu parādīs."*

Remizova prozai raksturīgā intīmā sarunvalodas intonācija tuvina šo stāstu memuāru pierakstam. Tas jo nozīmīgāku padara stāsta nobeigumu, kura patoss pieder ne vien varonim – stāstniekam, bet pašam Remizovam: "*Mans mīļais putniņ, gudrais, apķērīgais, – no šā laika kā putniņš vienā un tai pašā stundā modināja mani Milda, – un es sveicinu tevi, tavu zemi un tavu latviešu tautu!*"⁴⁹

Tā kā "autobiogrāfiskās alūzijas un savu laikabiedru pieminējumi ir viena no Remizova tekstu īpatnībām", var izteikt minējumu, ka daļēji zudusī Remizova sarakste ar latviešu rakstniekiem savā veidā turpina "latviešu sižetu". Zīmīgi, ka turpmāko Remizova Latvijas braucienu, sarakstes un Pēterburgas dzīves epizožu estetizāciju plaši izvērsa V. Eglītis romānā "Nenovēršamie likteņi": Remizovs "Putniņā" savu

Latvijas apmeklējumu tēlo kā vientuļa ceļinieka piedzīvojumus, taču V. Eglītis atbilstoši vēsturiskajai patiesībai parāda viņu sievas un tuvu draugu lokā.

Romānā “Nenovērsamie likteni” (1926) notikumu tēlojums ir ļoti tuvs tam, kas jau 1921. gadā izstāstīts V. Eglīša autobiogrāfijā, bet ir daudz plašāks, piesātināts ar daudzām detaļām. Galvenais – romānā ir izvērsti Remizova un viņa dzīvesbiedres makslinieciskie tēli.

V. Eglīša romāns nozīmīgs ar to, ka fikse iespaidus un vērojumus, kurus guva viens no latviešu modernisma pamatlicējiem, mēneša laikā diendienā tiekoties ar ievērojamo šī virziena pārstāvi Krievijā.

Aleksejs Remizovs “Nenovērsamajos likteņos” figurē ar izteiksmīgu vārdu – Bubuka. Šādā vārdā A. Remizova stāstā “Bebka”, kas rakstīts “es” formā, varoni uzrunā tajā tēlotais zēns. Šis vārds tika lietots arī Remizovu ģimenē, par Bubukinu viņi sauca savu mazo meitiņu. V. Eglītis jau 1903. gadā bija tulkojis “Bebku”. Iespējams, ka vārda izvēle sava loma bija tam, ka Bubuka fonētiski tuvs latviešu Bubulim un saistījās ar Remizova visai neparasto izskatu. Krievu rakstnieks atbilstoši savām interesēm un daiļrades ievirzei romānā tiek dēvēts arī par “mīta radītāju”. A. Remizova interese par mītiem, par folkloru ir akcentēta kā viņa visraksturīgākā iezīme. Jau tēlojot pirmos A. Remizova soļus Latvijā, V. Eglītis raksta:

“Bubuka kā bruktin uzbruka Kalējam, lai tas viņam pastāstītu ko par latvju dieviem, par kuriem, kā viņš sacīja, gandrīz neviens cilvēks pasaulē vēl neko neesot dzirdējis.

Un Kalējs stāstīja, ļaujot fantāzijai valū.

Kalējs pastāstīja, ka latvju dievs ir dzīvs un modrs tēvs pelēkā krunku mētelī, aizknopētā līdz kaklam, ar plātmali vai stobreni galvā, baltu paegļu nūjiņu rokā. Viņš nokrīt kā zvaigzne pār mājas jumtu un, skat, jau sēd istabā, gudri raudzīdamies un balto bārdu glaudīdams, kamēr ļaudis godbijībā visi apklususi. Tad viņi sauc dievu pie maizes un siera, piena vai medus kārēm un galdā uzliek tam alus zarakannu, lai nobauda.

Krievu mītu radītājam Bubukam lielās, melnās acis iedegās kā kaķim savādā liesmojošā sarkanumā. Viņš aplaizīja biezās, sarkanās lūpas un, izlaidis visus piecus pirkstus caur matiem, kuri virs lielās pieres pacēlās kā cers, iesmējās savādā krūšu smieklā un tikai skubināja vēl un vēl ko pastāstīt, jo viņam visu, visu varot stāstīt, ko vien dievi droši atklājami vai slepeni darot. Un Kalējs, raudzīdamies šajā visai mazā no auguma savādniekā, kurš sēdēja uzklucies kā meža zvēriņš, stāstīja tālāk tam par dievu dēliem, Sauli un Saules meitām, kā tie savā starpā rotālājas.”

Neparastā A. Remizova āriene bija visai saistoša, un V. Eglītis vairākkārt portretē rakstnieku un arī viņa sievu Serafimu Pavlovnu (romānā Angelika Francevna), kuras “štātā”, V. Eglīša vārdiem

runājot, viņš pilnīgi sastāvēja. Kontrastainais dubultportrets – kundze bija *“milzīga blondīne ar tādiem pleciem un roku muskuļiem, kādus novērojam tikai pie stipriniekiem, pie tam ar papirosu zobos, kuri spīdēja ļoti balti un līdzīgi”* – sastopams vairākkārt, un rakstnieks nebūt nevairās no komiskā efekta pastiprinājuma. Raksturojot Angeliku Francevnu kā *“kustoni ar viselegantākām manierēm”*, V. Eglītis tomēr runā par viņas būtnes *“bezmērīgo diapazonu”* un *“muižnieciskās dziļkultūras noslēpumu”*.

V. Eglītis ir fiksējis arī daudzas zīmīgas detaļas A. Remizova rakstūrā un uzvedībā. Aprakstot saietu pie V. Ivanova, viņš atceras:

“..mītu radītājs Bubuka, par brīnumu Kalējam, izvilka no kabatas sniega baltu, mīkstu āza masku un vadīja beidzot disputu par radītāja mokām komiskā garā.”

Akcentēta A. Remizova tieksme uz spēli, uz mistifikācijām. Ievedot Kalēju kādā koncertā bez ieejas kartes, viņš rekomendē to kā pazīstamu mūzikas kritiķi un pats šo izdarību ar patiku komentē: *“..kā divi Samarkandas žuļiķi.”*⁵⁰

Ciemojoties Vadakstē (Cesvainē), A. Remizovs pauž vislielāko interesi par latviešu folkloru, paražām, dzīvesveidu. V. Eglītis rāda, kā augstprātīgā Pēterburgas intelektuāļa pārākuma apziņu (īpaši tā izjūtama Bubukas kundzes uzvedībā, kura sākumā domā, ka ieradusies pusmežoņu zemē) nomaina izbrīns – tā krievu rakstnieka uztverē veidojas priekšstats par latviešu kultūru. Protams, romāna tekstu nevar uztvert kā tīri dokumentālu. Te zināma loma arī rakstnieka izdomai. Vislielākā fantāzijas deva ir ainās, kur tēlota Bubukas aizraušanās ar misticismu.

Romānā V. Eglītis Remizovu aizraušanos ar okultismu tēlo visai pārspīlēti un ar lielu ironijas devu. Diemžēl sakarā ar šīm epizodēm kārtējo reizi latviešu literatūrā ir cietis rakstnieks Kārlis Jēkabsons (romānā Rosbaks), kura attiecības ar Bubukiem tēlotas jau pavisam šaržētā veidā. Ierīvējušies ar īpašām ziedēm, Angelika Francevna, kura ir parādīta kā īsta ragana, un Rosbaks naktī lido uz Spīdolas bluķa. Šī aina Eglīša iztēlē varēja rasties arī V. Brjusova romāna “Ugunīgais eņģelis” iespaidā. Šodienas skatījumā tā asociējas ar daudz vēlāk sarakstīto M. Bulgakova romānu “Meistars un Margarita”. Rosbaka un Bubukas attiecību tēlojumā V. Eglītis tiktāl sajauc kārtis, ka kļūmīgo K. Jēkabsona nonākšanu Šēnfelda psihiatriskajā dziedinātavā 1912. gadā pārceļ uz 1907. gadu kā rezultātu saskarei ar Bubukiem.

Tomēr tādu pārspīlējumu un atkāpju no īstenības nav pārāk daudz. Par to, ka A. Remizova ierašanās Latvijā romānā ir atveidota, maksimāli tuvinoties notikumu īstenai norisei, un ka tā var būt vērtīgs materiāls Remizova pētīšanai, var spriest, konfrontējot to ar

dokumentiem un šīs vizītes aprakstiem citu literātu darbos. Viena no epizodēm, kuras apraksts sastopams vairākkārt, ir Remizovu izbraukums uz Piebalgu, uz plašāku lauku izrikojumu ar koncertu, kurā piedalījās arī J. Duburs.

A. Austriņš "Garajā jūdžē" šo notikumu apraksta šādi: "Jaunu pārsteigumu Aizbetniekam (A. Austriņš šajā autobiogrāfiskajā darbā sevi tēlo ar Paula Aizbetnieka vārdu) sagādāja Kaspars Loks (V. Eglītis), kas braucis apmēram 30 verstis, lai parādītu saviem vasaras viesiem – krievu rakstniekam Remizovam ar kundzi – latviešu lauku izrikojumu. Viņš iepazīstināja Aizbetnieku ar Remizovu, un lielajā ļaužu drūzmā Pauls nejuta ne baiļu, ne uztraukuma. Tiklīdz viņi nosēdās savā vietā, kad Remizovs lūdza, lai viņam parādot Laimu, Līgu un Mildu. Nu Aizbetnieks nezina, ko iesākt. Viņš aizrādīja, ka zinātnieki neatzīst ne Līgas, ne Mildas. Bet šis apgalvojums maz līdzēja. Remizovs gribēja izpētīt sīki katru parādību un uztvert latviskās savādības. Remizovs teicās dzimis pašā Jānu naktī, kad ziedot papparde un visi nešķēsteni – meža, ūdens un gaisa gari – sanākot kopā dancot un lēkāt, kālab viņš sevišķi milot visādus velniņus un tumšus garus. Duburs viņam atgādinot Osipu Dimovu."⁵¹

Pēc koncerta Remizovs sarunājies ar vietējiem skolotājiem, kuri viņam stāstījuši par drūmo latviešu skolas likteni. Rakstnieks piedalījies sarīkojumā līdz pat rītam.

V. Eglīša romānā šim izbraucienam ir veltīts daudz vietas. Rakstnieks piemin arī Remizova iepazīšanos ar Antonu Austriņu (darbā "Nenoveršamie likteņi" – Andžs Jodabrālis) un atstāsta latviešu rakstnieka un vietējo skolotāju sarunas ar Remizoviem, kuriem lielu pārsteigumu radīja augstais inteligences limenis Latvijas laukos.

"Ievests skolotāja⁵² darba istabā, Bubuka palūkojās grāmatskapjos, kuri bija piekrauti ne vien krievu un vācu, bet arī franču un angļu auto-riem un pedagogiskiem rakstiem. Viņš piedūra pirkstu pie dažiem sējumiem un Kalējam klusām sacīja: "Tas jau īstais Pestaloci. Ko viņš te uz laukiem var sadarīt? Vai tiešām tikai draudzes skolu vada?" Jodabrālis, kas turpat gadījās, paskaidroja: "Viņam pieder arī labākais Hamleta tulkojums latviešu valodā."⁵³

Pēc viesošanās Cesvainē Remizovi kopā ar V. Eglīti aizbrauca uz Rīgu, apmeklēja Majorus, kur noklausījās G. Šņefogta dirigēto koncertu.

Romānā V. Eglītis stāsta arī par diskusijām, kas viņu starpā notika mākslas jautājumos.

V. Eglītis raksta, ka viņš pats tajā laikā jau bijis aizgājis prom no dekadentiskās bohēmas un "pret Remizova slāviskajam patvaļam" viņam dažkārt iznācis asi pacīnīties.

Te, protams, nevar pašauties uz V. Eglīša atmiņu un precīzu citēšanu. Tomēr lasītājs nonāk pie secinājuma, ka atsvešināšanās, kas pamazām radās abu rakstnieku starpā, neizrietēja vienīgi no cilvēciskām pretīšķībām, bet galvenokārt no radošo personību atšķirībām. Tēlojot Bubuku, V. Eglītis liek viņam teikt vārdus: „*radītājam vajag visu likt uz spēles ar devīzi – nāvi vai dzīvību, ārprātu vai jaunu atzīšanu – tertium non datur.*” Turpretim latviešu rakstnieks pats negrib būt tikai dzīvotājs, bet objektīvs tēlotājs, meistars.

Atšķirības viņš pamato ar krievu un latviešu mentalitāti: pirmā ir veidojusies “neapjaušamā plašumā”, bet “*latviešiem paraugs ņemams no pašu dzimtenes: ne plašumā, bet koncentrētā dziļumā un cēlumā. Latvietis allaž būs pretstats krievam.*”

Tālako A. Remizova un V. Eglīša atsvešināšanos acīmredzot ietekmēja arī krievu rakstnieka izteiktā vēlēšanās veikt kādu kultūras misiju, pēc viņa domām, maz attīstītā vidē. V. Eglītis vairs negribēja un nevarēja būt audzināms un vadāms, viņš pamatoti apzinājās, ka ir tikpat suverēna mākslinieciska personība kā Remizovs.

Plaisas paplašināšanos veicināja arī atšķirības pasaules uztverē. Vēstulē V. Dambergam 1907. gada 17. jūlijā V. Eglītis akcentēja šo domu: “*Viņi ir pilnīgā mērā okultisti, tic visādām zīmēm, gariem; pagēr pilnīgu brīvību no valsts, kārtas, heroisma, pat no veselās miesas un no visām idejām; katru baltu staru sadala prizmā un t.t. Es tik tālu nevaru iet jau tāpēc vien, ka piederu veselīgai tautai. Tamdēļ strīdū notiek pilnīga polarizācija – man par āmuru jāstājas uz viņu laktas. – Al. Mih. tomēr ieklausās manī dziļi un arī saprot ko – atzīst, ka krievu literatūrā šie jaūtājumi vēl maz kustināti. Tomēr krievu restaurācijai netic, Krievija pazudīšot agonijā.*”⁵⁴

Pārdomājot un rezumējot iespaidus, kas radušies, mēnesi Cesvainē dzīvojot ciešā ikdienas saistībā ar krievu rakstnieku, V. Eglītis secina: “*Un tomēr tas nebija nemiers vai naidis vienam pret otru, ar kādu tie pēc pāris dienām šķīrās, bet tā mīlestība caur milzu tāļumu, ar kuru zvaigzne zvaigzni mīl, patiesībā nekad tuvu nesatīkdamās.*”

Līdzīgas pārdomas atrodam arī V. Eglīša autobiogrāfijā: “*Remizovs allaž bija negaidītu brīnumu pilns, te kā īsts senču burvis, te kā dievcilvēciņš. Kā personība tas bija neizsmelami interesantāks vēl nekā rakstnieks, jo arī viņa noslēpums, tāpat kā Oskara Uailda, bija tas, ka gēniju viņš bija atdevis dzīvei, bet mākslai tikai talantu. Protams, ka es pēc savas dabas un rakstura Remizoviem nevarēju sekot, jo ap šo laiku daudz augstāk sāku stādīt zelta laikmeta klasiskus, bet arī no krieviem vairāk mīlēju Brjusovu, Fetu, Puškinu, tā ka rudenī izšķīrāmies stipri vien rezignēti, kaut gan draudzīgi interesējamies viens par otru līdz šobaltdien.*”⁵⁵

Atsauces un piezīmes

- ¹ Доманская А. На экране моей памяти // The New Review. – New York, 1996. – Vol. 198, 199. – P. 304, 305.
- ² Шаховская З. В поисках Набокова. Отражения. – М., 1991. – С. 126–128.
- ³ Par to: Letters from A. M. Remizov and V. Ia. Brjusov to Age Madelung / Ed. and introduced by P. Alberg Jensen and P. V. Møller. – Copenhagen: Rosenkilde and Bagger, 1976.
- ⁴ Ritums. – 1921. – Nr. 4. – 314. lpp.
- ⁵ Turpat.
- ⁶ LVVA, 5460. f., 1., 40., 251. l.
- ⁷ Turpat.
- ⁸ Turpat.
- ⁹ Eglītis V. Vēstules Marijai Stalbovai. RLMVM, V. Eglīša fonds, inv. Nr. 46458.
- ¹⁰ Ritums. – 1921. – Nr. 4. – 325. lpp.
- ¹¹ Ši V. Eglīša vēstule M. Stalbovai pilnībā publicēta LZA Vēstis, 1997, Nr. 3/4, 91., 92. lpp. RLMVM, V. Eglīša fonds, inv. Nr. 46799.
- ¹² Nikolajs Angarskis (Kļestovs; 1873–1941) – krievu žurnālists, izdevējs, literatūras kritiķis.
- ¹³ “Золотое руно” (Zelta Aunāda) – mākslas un literatūras kritikas žurnāls Maskavā (1906–1909).
- ¹⁴ LVVA, 5460. f., 1., 42., 9. l.
- ¹⁵ Ritums. – 1921. – Nr. 4. – 324. lpp.
- ¹⁶ Dambergs V. Sarakstīšanās ar Edvartu Virzu un Viktoru Eglīti. Vēstules. – Kopenhāgena, 1954.
- ¹⁷ Acīmredzot te domāta V. Eglīša grāmata “Ceļā uz latvju renesansi” (1914).
- ¹⁸ Vastlāvjos.
- ¹⁹ V. Brjusova viesošānās V. Eglīša mājās citur nav fiksēta. Šis fakts ļauj datēt vēstuli ar 1914. gada janvāri vai maiju, kad V. Brjusovs uzturējās Latvijā.
- ²⁰ Vjačeslavs Ivanovs.
- ²¹ Jevgeņijs Apičkovs – krievu literatūrvēsturnieks, prozaiķis, kritiķis.
- ²² Krievijas ZA Krievu literatūras institūts (Puškina nams). Rokrakstu nodaļa, 256. f., 3, 243.
- ²³ RLMVM, inv. Nr. 457288.
- ²⁴ LVVA, 5460. f., 1., 10., 64. l.
- ²⁵ LVVA, 5460. f., 1., 12., 149. l.
- ²⁶ Turpat, 17, 30, 31. l.
- ²⁷ Sergejs Vinogradovs (1869–1938) – krievu gleznotājs, dzīvoja Rīgā.
- ²⁸ Sergejs Džagilevs (1872–1929) – krievu teātra darbinieks.
- ²⁹ Mihails Vrubels (1856–1910) – krievu gleznotājs.
- ³⁰ Zinaida Serebrjakova (Lanserē; 1884–1967) – krievu gleznotāja.
- ³¹ Eglītis V. Dienasgrāmata. RLMVM, inv. Nr. 46918.
- ³² LVVA, 5460. f., 1., 11., 180. l.
- ³³ Turpat.
- ³⁴ Jēkabsons K. No manas dzīves // Atziņas. III. – R., 1924. – 338. lpp.

³⁵ *Dambergis V. Kārlis Jēkabsons // Ritums. – 1923. – Nr. 9. – 674. lpp.*

³⁶ *Ремизов А. Огонь вещей. – М., 1989. – С. 423.*

³⁷ No A. Remizova komentāra grāmatā "Посолонь": "Медвежья колыбельная песня – с латышского. Весною 1906 года, когда я писал "Посолонь", мне приснился молодой "удалой воин небаюканный, нелюлюканый". Весь закованный подходил ко мне, и я слышал, как в стуке шагов его напевалась колыбельная песня медвежья. Мотив для этой колыбельной песни запомнился мне из моего сна."

³⁸ *Ремизов А. Огонь вещей. – С. 423, 428.*

³⁹ M. Gorkija arhīvā Maskavā (Konstantīna Pjatiņicka fonds, 1108) glabājas vairākas K. Jēkabsona vēstules K. Pjatiņickim, izdevniecības "Знание" redaktoram, no kurām var secināt, ka latviešu krājumam krievu valodā bija ilgstoša priekšvēsture un tās iniciatori un aktīvi dalībnieki bija tieši pirmie latviešu modernisti.

Vēstules rakstītas laikā no 1906. līdz 1915. gadam. Jau 1906. gadā Jēkabsons lūdž ātrāk izdot krājumu, kura manuskripts jau atrodas izdevniecībā. Spriežot pēc vēstulēm, piedāvātais krājuma sastāvs vairākkārt mainījās. Vienā bija piedāvāti trīs darbi – "Mater Dolorosa", "Sniegbaltīte", "Pret sauli" ar V. Eglīša ievadu K. Jēkabsona redakcijā. Īpaši Jēkabsons lūdž atzīmēt, ka viņš ir vienīgais izdevuma iniciators. 1910. gadā viņš nosūta Pjatiņickim vēl virkni manuskriptu, kuru saraksts ir šāds: K. Jēkabsona "Šūpuļdziesma", "Pilsētnieki" (luga), J. Jaunsudrabiņa "Noziedznieka acis", V. Eglīša "Pēteris Roģis" K. Jēkabsona tulkojumā, J. Poruka "Ubagi gadatirgū", "Lauva padebešos", "Romas atjaunotāji", "Asaras", "Sirdsšķīstie ļaudis", A. Brigaderes "Pīpes galviņa", R. Blaumaņa "Nāves ēnā" E. Virzas tulkojumā, J. Poruka "Frīda" un "Kanāls" A. Dulbes tulkojumā un E. Birznieka-Upīša "Pilāgs". 1915. gadā krājuma projekts izskatās šādi: V. Eglīša ievads, A. Niedras "Skaidrā sirds", Apsišu Jēkaba "Bagāti ļaudis", R. Blaumaņa "Nāves ēnā", J. Poruka "Sirdsšķīsti ļaudis", E. Birznieka-Upīša "Pilāgs", K. Jēkabsona "Nemnauda mantinieki", V. Eglīša "Sausā vasara", V. Eglīša ievads tiek piedāvāts 12 izd. lokšņu apjomā.

No vēstulēm redzams, ka Jēkabsons ir piedāvājis vairākus projektus, viens no tiem – izdot 10 latviešu rakstnieku krājumus krievu valodā. K. Pjatiņickis kādā brīdī (1915. g.) it kā ir ar mieru izdot trīs sējumus, katru 20 izd. lokšņu apjomā.

Ir notikušas konsultācijas ar M. Gorkiju – 1909. gadā Pjatiņickis solās aizrunāt par krājumu ar Gorkiju, savukārt, kad redaktoru neapmierina tulkojumu kvalitāte, K. Jēkabsons izsaka cerību, ka rediģēšanu uzņemsies tieši Gorkijs. Pavidziņa, ka "Знание" krājuma izdošanas lietā stājusies sakaros ar K. Ducmani.

K. Jēkabsona rosinātā krājuma projekti, sākot ar 1915. gadu, veidojās paralēli ar Gorkija un Brjusova "Сборник латышской литературы" (1916) sagatavošanu, un iniciatīva pārgāja A. Tihonova un latviešu sociāldemokrātu redakcijas rokās. Gorkija–Brjusova krājuma saturs nedublē K. Jēkabsona projektus. No Jēkabsona ieteiktajiem darbiem tur atrodami vienīgi R. Blaumaņa "Nāves ēnā" un J. Poruka "Ubagi tirgū". Acīmredzot abi projekti tapuši neatkarīgi viens no otra, iespējams, konkurences apstākļos. Par to liecina pēdējā no saglabātajām vēstulēm, kas datēta ar 1916. g. 23. augustu (Gorkija un Brjusova

krājumu izdošanai vīzējusi kara cenzūra 1916. g. 21. novembrī), kur Jēkabsons raksta, ka krājums jāizdod steidzami, jo tā ir politiski svarīga lieta, acimredzot ņemot vērā abu krājumu atšķirīgo ievirzi.

⁴⁰ LAB, Rokrakstu un reto grāmatu nodaļa, K. Krūzas fonds, 84.

⁴¹ A. Belijs.

⁴² T. Hipiusa – māksliniece, Z. Hipiusas māsa.

⁴³ S. Dovgello-Remizova.

⁴⁴ Vjačeslavs Ivanovs.

⁴⁵ Krievijas Nacionālās bibliotēkas (Sanktpēterburga) rokrakstu nodaļa, A. Remizova fonds, Nr. 634, 1, 245.

⁴⁶ Cik zināms, K. Jēkabsonam nav lugas ar šādu nosaukumu, bet ir "Pilsētnieks".

⁴⁷ Krievijas ZA Krievu literatūras institūts (Puškina nams). Rokrakstu nodaļa, 256. fonds, 3, 243.

⁴⁸ Atšķirībā no dažiem simbolistiem (V. Brjusova, Vjačeslava Ivanova, daļēji A. Bloka u. c.) Remizovs bija krasi negatīvi noskaņots pret sava laika urbānistisko Rietumeiropas kultūru. 10 gados, ceļojot pa Rietumeiropu, Remizovs pamatos redz un atzīmē tikai "tumsu", "sadzīves nesaskaņas un pazemojumus", "alkatību". Tiesa, šīs uztveres vienpusība atrodama vēstulēs krievu korespondentiem un ir stilizēta kā uzspēlēts "krieviskums"; vēstulē A. Blokam no Parīzes 1911. g. maijā Remizovs raksta: "Parīze mani nepārsteidza, it kā viss jau būtu redzēts un ne vienu reizi vien, bet kas mani pārsteidza – Beļģija, tur es nevarētu dzīvot: nekāda plašuma, nekā, viss it kā par apsmieklu. Redzēju uguns mēles no skursteņiem! Nepaguvām ne dienas nodzīvot Parīzē, jau sacēlās skandāls. Krāpnieki ir šie franči, aplaupīja, paņēma 30 franku sāpju naudas par to, ka pārvācāmies no viena hotela – amerikāņu – uz citu (tagadējo). [...] Vakar biju krievu baznīcā. Daudz izlaiž [...]. Un dziedātāji franči, nelaime! [...] Zvana labi – dzidri-dzidri – Maskavā, Uspenska baznīcā tā zvanīja. [...] Un tomēr – zvanīšana nemaz nav krieviska. Īpaši naktī – zvanīšana senāka par krievisko, vecāka, atgādina bēres, tieši bēres." – Sarakste ar A. M. Remizovu (1905–1920) // Александр Блок. Новые материалы и исследования. Т. 2. – М., 1981. – С. 92.

⁴⁹ *Remizovs A.* Putniņš // "Liduma" literārais pielikums. – 1915. – Nr. 203–205. – 30. jūl. – 1. aug. V.D. (V. Dāvida?) tulkojums. Tekstā ir izmantots šis tulkojums.

⁵⁰ Par to, ka V. Eglītis visai precīzi atveidoja ne vien Remizovu ārieni, bet arī tuvojās abu prototipu rakstura būtībai, negaidītu apliecinājumu sniedza viņu mazdēls, Kijevā dzīvojošais filologs Boriss Remizovs. Iepazinies ar prāvo romāna fragmenta tulkojumu žurnālā "Даугава" (2000, Nr. 4), viņš rakstīja vēstulēs L. Sproģei, ka viņa vecāsmātes, romānā sauktas par Angeliku Frančevnu, raksturs – "patiesi šedevrs! Tādu iejušanos viņas rakstura specifiskā un individuālajā būtībā es pat viņas radnieku atmiņās neesmu sastapis – patiesi. Te viss ir precīzi .. gan raganisms, gan attieksme pret Bubuku, gan nemīlestība pret laukiem un daudz kas cits – un vēl mīlestība uz mītu radīšanu pašai par sevi. [...] Vienā vārdā, tas ir tāds mākslinieciski psiholoģisks un raksturā dziļš tēls, ar kuru starp 20. gs. romānu personāžiem, manuprāt, nevar līdzināties neviens – tieši prototipa neparastības dēļ." Un vēl "...paralēle starp Bubukas

kundzi un Puškina Olgu (saprotot šādas paralēles ironisko tekstu) – vēl viens pierādījums tam, cik dziļi autors ir ielūkojies prototipa raksturā! [..] Var sajūsmiņāties un apbrīnot, cik dziļi ir šāda ielūkošanās viņas raksturā, un Eglīša vērigumu – gods un slava Viņam.”

⁵¹ *Austriņš A. Garā jūdze.* – R., 1926. – 256. lpp.

⁵² Acīmredzot kā prototips izmantots literāts Jēkabs Rempēters, pirmais V. Šekspīra “Hamleta” tulkotājs latviešu valodā (izdots 1892. gadā Jelgavā). V. Eglīša romānā aprakstītajā laikā J. Rempēters dzīvoja Krievijā.

⁵³ *Austriņš A. Garā jūdze.* – 203. lpp.

⁵⁴ *Dambergs V. Sarakstīšanās ar Edvartu Virzu un Viktoru Eglīti.* – 71., 72. lpp.

⁵⁵ *Ritums.* – 1921. – Nr.4. – 324. lpp.

Начало латышского модернизма и русская литература “Серебряного века”

Резюме

В монографии рассмотрен ряд интеркультурных аспектов, творческие связи ранних латышских модернистов, так называемых декадентов, с русскими писателями конца XIX – начала XX века.

В книге прослеживается как типологическая близость, так и отличие друг от друга двух проекций европейского модернизма – русской и латышской – на примерах творческих исканий русских символистов и латышских писателей Викторса Эглитиса, Эдвартса Вирзы, Карлиса Крузы, Валдемара Дамбергса, Фрициса Барды и др.

Монография состоит из нескольких разделов: “Серебряный век и латышские модернисты начала XX в.”; “Латышские писатели в русских символистских изданиях”; “Цитатный ряд в текстах латышских модернистов”; “Москва и Петербург в текстах латышских символистов начала XX в.”; “Пушкин и Лермонтов – символистские “вечные спутники””; “Об одном нереализованном замысле Рудольфа Эгле” и др. Ряд исследовательских сюжетов посвящен рецепции творчества Алексея Ремизова, Валерия Брюсова, Федора Сологуба, Константина Бальмонта.

Завершается монография подборкой переводов стихотворений Вл. Соловьева, Д. Мережковского, З. Гиппиус, Ф. Сологуба, К. Бальмонта, В. Брюсова, Вяч. Иванова, А. Белого.